

Circuslessen op de basisschool verbeteren onderwijsprestaties

Auteur: Lotte Rosier

© Fabriek Fysiek

Inleiding

Bij het verbeteren van het onderwijs is de laatste tientallen jaren de meeste aandacht gegeven aan het verhogen van de leeropbrengsten van de kernvakken, taal, rekenen en Engels. Echter we zien dat de inzet op het gebied van dit opbrengstgericht werken marginaal is en in de praktijk lijken de gerealiseerde inspanningen geen blijvend effect te hebben. Dit betekent dat er gekeken moet worden naar andere aspecten die het onderwijs wezenlijk verbeteren. Om de leerling als een systeem te zien, kom je tot een meer persoonsgerichte ontwikkeling. Sire-acties als 'Laat jij jouw jongen genoeg jongen zijn', maar ook meer actieve werkvormen bij het leren – het bal gooien bij het aanleren van tafels-, onderschrijven deze tendens. Verbluffende resultaten op het gebied van het leren levert de inzet van

circuslessen binnen de school op. In dit artikel wordt eerst de achtergrond op het gebied van circus geschetst, vervolgens de resultaten van recent onderzoek op dit terrein, om te komen tot aanbevelingen om circus(lessen) binnen het basisonderwijs een plaats te geven.

Nieuwe ontwikkelingen binnen het onderwijs komen de laatste decennia vaak vanuit Canada. Het boek van Marzano, "Wat werkt op school", is ook in Nederland een bestseller geweest. Om de opbrengsten op de scholen te verhogen is de Canadese socioloog Michael Fullen, begin 20ste eeuw, naar Nederland gehaald om zijn gedachten goed te delen. De vernieuwing van het onderwijs, curriculum.nu, kijkt goed op welke wijze twee staten in Canada ditzelfde probleem aangepakt hebben.

Ook nu komt verrassend onderzoek vanuit Noord-Amerika onze kant op. Onderzoek bewijst dat circus een belangrijke rol heeft in het bewegingsonderwijs. "The Impact of Circus Arts Instruction on the Fysieke geletterdheid of Children in Grades 4 and 5" van Tia K.M Kiez, University of Manitoba.

Vanuit EYCO, European Youth Circus Organisation, februari 2017, komt dit onderzoek tot ons.

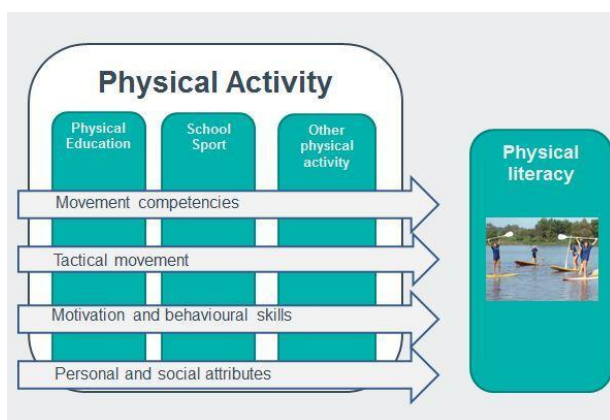
In dit artikel wil ik met name aangeven wat de kansen voor het Nederlandse onderwijs zijn om circus-lessen structureel op het rooster te zetten.

Onderzoek

Aanleiding onderzoek

Er is veel overgewicht onder jeugd, kinderen spelen niet meer buiten en er is een groot verschil tussen jongens en meisjes in het bewegingsonderwijs. Fysieke competenties zijn significant minder geworden en dat levert problemen op in het verdere leven.

De laatste jaren is veel gekeken naar hoe de fysieke ontwikkeling van kinderen kan worden verbeterd en in wat je nodig hebt om met zelfvertrouwen en de juiste fysieke competenties in het leven te staan. Hieruit is begin twintigste eeuw "Fysieke geletterdheid" ontwikkeld door Margaret Whitehead. Whitehead stelt dat "Door ons te bewegen verhouden we ons tot onze omgeving oftewel om ons heen is een wereld van (bewegings)mogelijkheden". Een fysiek geletterd persoon ziet deze mogelijkheden om ons heen en weet zich raadt met de uitdagingen die deze wereld brengt" (Whitehead, M. 2014).

Figuur 1, Model Fysieke geletterdheid

Fysieke geletterdheid wordt al vaak toegepast binnen het bewegingsonderwijs. In Nederland wordt het ook gebruikt als een leidraad door het NOC-NSF. Fysieke, sociale en cognitieve competenties hebben volgens dit model alles met elkaar te maken. Deze competenties beïnvloeden elkaar constant en er wordt vaak gezocht naar manieren waarop je dit kunt toepassen in het onderwijs.

Binnen bewegingsonderwijs zit een groot gat tussen de motorische competenties van meisjes en jongens. Een gat dat

groter wordt tijdens de middenbouw van het basisonderwijs. Dit terwijl de fysieke mogelijkheden van jongens en meisjes nog gelijk zijn gedurende deze leeftijd. Het zelfvertrouwen bij meisjes neemt af en hierdoor ook de motivatie om deel te nemen aan fysieke activiteiten. Hierdoor is er een grote kans dat de meisjes niet meer deel willen nemen aan sportactiviteiten.

De kwaliteit van fysieke educatie wordt bepaald door de inzet van tijd en materiaal (tijd van de les, een goed curriculum, materiaal, ruimte), maar het meeste door de instructeur (en de achtergrond en vaardigheden van de instructeur). Binnen ontwikkelingsleerlijnen moeten de

activiteiten en vaardigheden ingebed worden. De basis van goed fysiek onderwijs is dan gebaseerd op een curriculum gebaseerd op de leeftijd en het niveau van de leerling.

Een nieuwe manier om fysieke geletterdheid te ontwikkelen bij kinderen in het basisonderwijs, is het gebruik van circus. Circus heeft veel invloed op de fysieke geletterdheid doordat het op veel manieren de ontwikkeling van de deelnemers tot bloei brengt. Naast het fysieke vlak, zorgen circuslessen voor ontwikkeling op het cognitief en sociaal gebied. Ook zorgt het voor een inclusieve en veilige omgeving voor deelnemers, waar 'iedereen goed in iets is' (Kinnunen, 2013).

Circus heeft raakvlakken met sport- en kunstactiviteiten. Net als bij sport zorgt training voor een betere vaardigheid. Maar deze circustraining maakt minder gebruik van strikte regels dan het geval is binnen sporttrainingen. In plaats van het hebben van regels is er ruimte voor een artistieke ontwikkeling. Het lichaam wordt gebruikt om te komen tot zelfexpressie.

Circus kun je in vijf bewegingsgroepen indelen:

1. Vloeracrobatiek/ partneracrobatiek
2. Luchtacrobatiek
3. Evenwicht / balans
4. Objectmanipulatie / jongleren
5. Artistiek / clownerie

Social Circus

Circus wordt in Nederland ingezet op verschillende vakgebieden binnen zorg en welzijn. Ook worden circuslessen specifiek gegeven aan risicogroepen om de deelnemers sociaal competentier te maken. Dit noemen we 'social' circus. Circus is een goed middel omdat het inclusief is, niet competitief, laagdrempelig, veel disciplines in zich draagt, veel leerlingen aanspreekt en het goed is voor de groei van de fysieke geletterdheid (Kinnunen, 2013).

Fotograaf: Gerrit Bakker

Circus ontwikkelt een aantal elementen dat essentieel is bij het opgroeien (Bolton 2004):

1. Hard werken en doorzettingsvermogen.
2. Begeleide risico en durf.
3. Vertrouwen, samenwerking en delen.
4. Plezier en geluk.
5. Aspiraties en dromen.
6. Identiteit, zelfontwikkeling en zelfbeeld.

In sporten of onderwijs zijn deze verschillende elementen minder sterk aanwezig, terwijl het allemaal belangrijk is voor de sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen. En met een kleine aanpassing is het aanbod geschikt te maken voor allerlei verschillende doelgroepen.

'Bewijs maar eens dat bovenstaande gegevens juist zijn' was de doelstelling van het Canadese onderzoek.

Onderzoeksopzet

Doel van het onderzoek is om te onderzoeken of circus invloed heeft op de fysieke geletterdheid bij kinderen in groep 6/7.

Dataverzameling is gebaseerd op de volgende aspecten:

- Bewegingsagogen scoren op de volgende indicatoren: motorische competenties, zelfvertrouwen en begrip van bewegingsstructuren;
- Zelfrapportage door leerlingen over participatie in fysieke activiteiten;
- Zelfbeoordeling door leerlingen over aspecten van fysieke geletterdheid;
- Ouderbeoordeling fysieke geletterdheid van de zoon/dochter;
- Docentbeoordeling (gymnastiekdocent) fysieke geletterdheid van zijn leerlingen.

Deelnemende scholen (in Quebec) aan het onderzoek hebben de beschikking gekregen over een basismaterialenpakket en een toegewezen docent 'social' circus. De controlegroep heeft een docent lichamelijke opvoeding en houdt zich aan het standaard curriculum voor fysieke educatie. Alle scholen voeren ieder drie lessen van een uur per week circus of lichamelijke opvoeding gedurende een schooljaar uit.

Onderzoekresultaten

Circus levert de hoogste kwaliteit doordat het zich op alle vier belangrijke domeinen van fysieke geletterdheid beweegt: emotioneel, fysiek, cognitief en gedrag.

De 'circus'groep leerlingen zorgt voor meer activiteit gedurende de lessen en het zelfvertrouwen onder de leerlingen stijgt significant hoger. Het verschil tussen meisjes en jongens is bij de 'circus'groep veel minder groot. De fysieke ontwikkeling van meisjes wordt gedurende het schooljaar significant beter.

Verder begrijpen kinderen die in de 'circus'groep zitten de fysieke terminologie beter dan die bij de controlegroep. De betrokkenheid van de leerlingen in de 'circus'groep is veel hoger dan bij de controlegroep.

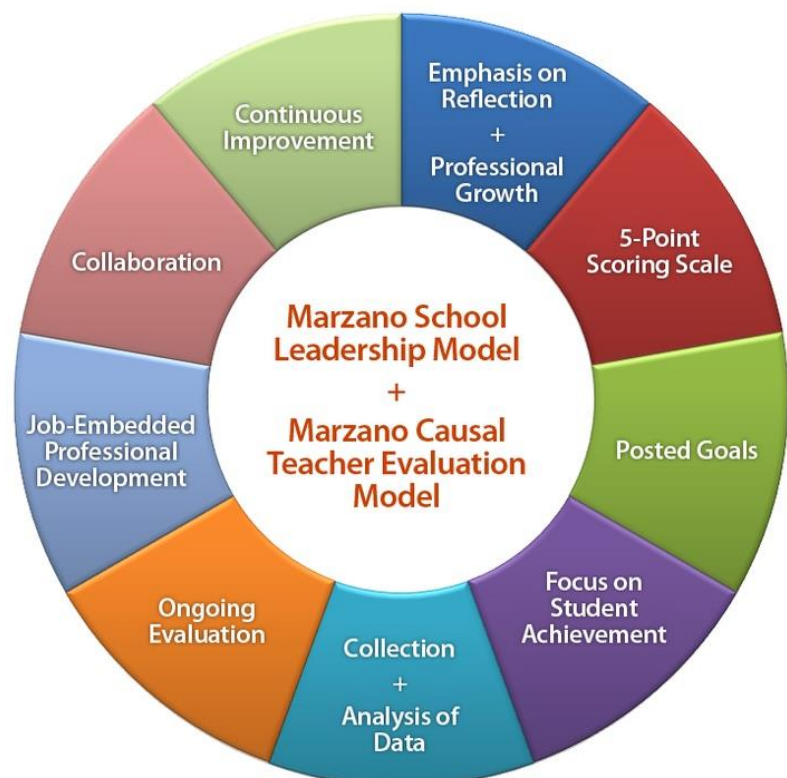
De oorzaak van de grote verschillen met de controlegroep wordt gezocht in het effect van publiek: Het feit dat circus een podiumkunst is.

Toepasbaarheid in Nederland

Vanuit een holistische aanpak, lichaam en geest beïnvloeden elkaar, is uit te leggen dat de leerprestaties verbeteren. Ben je fitter dan leer je beter. Maar wat zorgt er nu voor dat de leerlingen beter op de kernvakken presteren?

Vanuit effectief lesgeven, Marzano 2013, weten wij dat er verschillende aspecten zijn die er toe doen, waaronder de volgende 3 aspecten:

- Effectieve, complete instructies door docent
- Coöperatief leren
- Betrokkenheid leerlingen

Bij circuslessen is een effectieve instructie de basis dat leerlingen zich ontwikkelen. Blijkbaar leren zij door de gestructureerde aanpak tijdens de circuslessen en de vergelijkbare aanpak bij de kernvakken. Reflectie op de ontwikkeling van hun eigen lijf wordt als transfer toegepast bij het leren, maar ook dat je door te oefenen je kunt ontwikkelen.

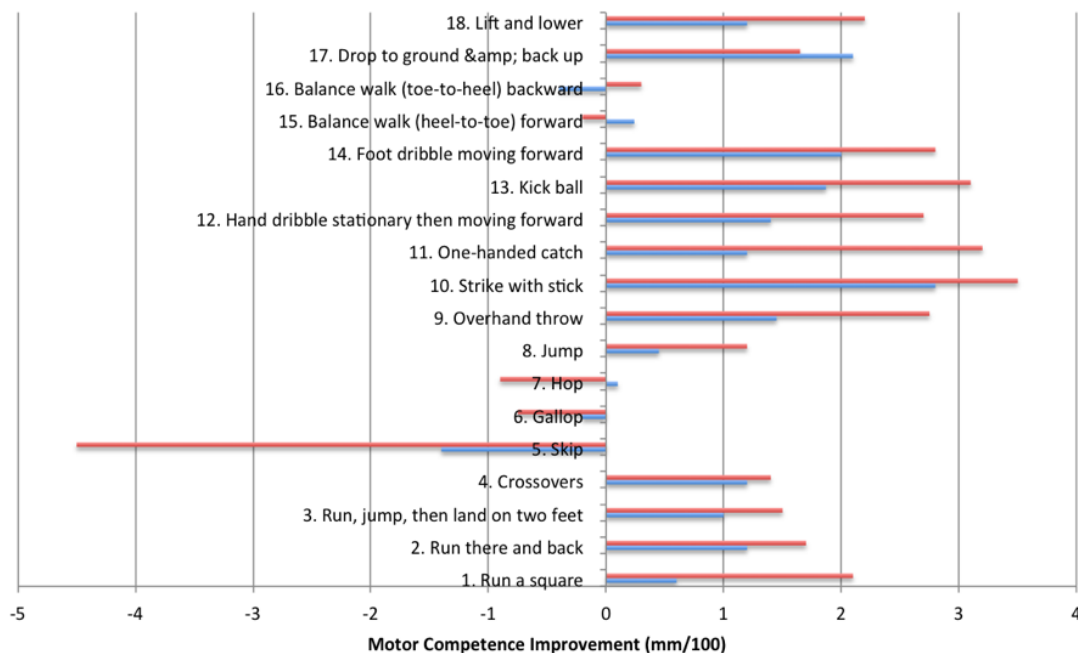
Coöperatief leren zorgt er voor dat naast het leren van docent, het eigen leren, het samen leren tot stand komt.

Het is logisch dat de motorische bekwaamheid van de leerlingen verbeterd is na instructie. Maar in dit onderzoek wordt een significante verbetering vastgesteld van de basisvaardigheden van leerlingen in de middenbouw van het basisonderwijs:

- Zelfvertrouwen
- Taalvaardigheid
- Rekenvaardigheid

Het is vastgesteld via leervorderingstest, maar ook door een leerling-, ouder- en docentenvragenlijst af te nemen. Leerlingen bewegen na zo'n training meer en beter.

Op zich is het bovenstaande al opmerkelijk, maar het meest opmerkelijk uit dit onderzoek is dat het geen verschil oplevert tussen de jongens en meisjes: Er is geen sprake van een 'gender gap'. De motorische vaardigheden gaan ook bij de meisjes vooruit. Alle aspecten van 'Fysieke geletterdheid'. Whitehead 2003, zie onderstaande opzet verbeteren.

Figuur 3, verschillen in vaardigheid gebaseerd op geslacht (Circus (rood) verminderen het effect van geslacht)

Fysiek ontwikkelde leerlingen hebben consequent de motivatie en het vermogen om te begrijpen, communiceren, toepassen en analyseren van verschillende vormen van beweging. Deze vaardigheden dragen bij aan de ontwikkeling van kinderen om een gezond en actief persoon te worden respect voor zichzelf, anderen, en hun omgeving.

Bij het bepalen van een jaarplanning van de basisschool en om te komen tot een onderscheidend aanbod waarbij fysieke, sociale en cognitieve ontwikkeling hand in hand gaan, is het een aanbeveling om circuslessen binnen het basisonderwijs een belangrijke plaats te geven.

Afsluiting

Een helder onderzoek onder de leerlingen in Canada dat zeker toepasbaar is in Nederland. Als bijvangst werk je als school direct aan het aspect 'gezonde leefstijl op school'. De kwaliteit van de vaardigheden van de circusdocent is net als die van de andere leraren de basis voor goed onderwijs.

Het is van belang dat de inhoud van de lessen goed aansluiten bij de school. Er zijn vele jeugdcircussen, misschien ook bij u in de omgeving, die veel kwaliteit en ervaring in huis hebben. Het belang van een lokale ondernemer om een goed product aan te bieden, is vaak groter dan van een bureau die landelijk workshops aanbiedt. Ook is het voor de lokale economie en het plaatselijke cultuuraanbod de juiste keuze. Vraag hierbij naar de ervaring en eventuele diploma's van de docenten.

Kinderen leren het meest door de vakinhoudelijke lessen (in dit geval circus) een goede plek te geven binnen het

onderwijs. Bedenkt in de visie van de school hoe je dit een plek geeft. Een periode van een aantal lessen of een projectweek werkt altijd effectiever dan een eenmalige dag. Vele aanbieders werken met kennismakingslessen in een serie van bijvoorbeeld 4 lessen. Het is ook mogelijk om docenten te scholen waardoor je circus op lange termijn kan inbedden in het bewegingsonderwijs.

Een groot verschil wordt gemaakt doordat circus (anders dan sport) een podiumkunst is. Het is dan ook belangrijk dat er een element van presentatie in de lessen is verwerkt. Zorg dat je altijd naar een presentatiemoment toewerkt en zorgt voor de juiste benodigdheden voor een goede en veilige podiumervaring van de leerlingen.

Voor meer informatie richt u zich tot de auteur: **lotte@fabriekfysiek.nl**

Informatie over auteur:

Lotte Rosier is van kind af aan met circus actief geweest. Op de basisschool volgde zij lessen bij de plaatselijke circusschool. In het voortgezet volgde zij een interne vooropleiding die er voor zorgde dat zij zowel de theorie als de praktijk (coaching op de werkvloer), heeft gekregen. Door een afgeronde studie docent theater is zij specialist in Nederland en Vlaanderen geworden op het gebied van circusopleidingen en uitvoeringen door jongeren. Bij Circusplaneet te Gent, Diedom te Utrecht, Studio 26 te Velp en Gruitpoort te Doetinchem leert zij haar leerlingen de circusvaardigheden bij. Ook is zij betrokken bij de te starten opleiding voor circusdocent binnen het CIOS in Heerenveen en is ze sportpartner binnen SMART projecten van de scholengroep GelderVeste. Ook is ze CMK docent (Cultuureducatie Met Kwaliteit) waarbij ze basisschool docenten helpt om de kwaliteit van het cultuuronderwijs te verbeteren door middel van deskundigheidsbevordering. Daarnaast regisseert Lotte veel voorstellingen en verzorgt zij circusprojecten binnen het basis- en voortgezet onderwijs vanuit haar eigen stichting Fabriek Fysiek.

Lotte Rosier. Fotograaf: Jean Jacques Almanza

Literatuurlijst:

Kiez, T., Kriellaars, D. (2015). The Impact of Circus Arts Instruction on the Fysieke geletterdheid of Children in Grades 4 and 5. Vancouver, BC.

Bolton, R. (2004). Why Circus Works: How the values and structures of circus make it a significant developmental experience for young people. (Doctor of Philosophy), Murdoch University, Perth.

Kinnunen, R., Lidman, J., Kakko, S., Kekalainen, K. (2013). "They're smiling from ear to ear": Wellbeing Effects from Social Circus. University of Tampere: Centre for Practise as Research in Theatre.

Marzano, R. (2013). Wat werkt op school: Research in actie (5^e druk). Nederland, Middelburg: Bazalt.

Fullan, M. & St. Germain C. (2008). Passie en kracht in school-ontwikkeling. Nederland, Vlissingen: Bazalt.

Whitehead, M. (2010). Fysieke geletterdheid throughout the lifecourse. London and New York: Routledge.